

Marcin Mazur

Prawo osób pozbawionych wolności do Internetu

The right of persons deprived of liberty to access the Internet

In this article, the Author answers the question regarding the right of a detainee to the Internet. The answer to that question, which is the title of the article, is based on a normative analysis (including international recommendations), as well as analysis of case law and the doctrine. The author also demonstrates practical ways the Internet is currently used in penitentiaries. The article also formulates a postulate *de lege ferenda* related to any adjustment in this respect.

W artykule autor odpowiada na pytanie o prawo osoby pozbawionej wolności do Internetu. Odpowiedzi na pytanie, które jest tytułem artykułu dokonano na podstawie o analizy normatywnej (w tym zalecenia międzynarodowe), jak też analizy orzecznictwa i poglądów doktryny. Autor pokazuje także praktyczne sposoby obecnego wykorzystania Internetu w jednostkach penitencjarnych. W artykule sformułowano także postulat *de lege ferenda* ewentualnej regulacji w tej mierze.

Key words: Internet, person deprived of liberty, pre-trial detainee, the right, good practices.

Słowa kluczowe: Internet, osoba pozbawiona wolności, tymczasowe aresztowanie, prawo, dobre praktyki.

Wprowadzenie

Odpowiadając na pytanie, czy osobom pozbawionym wolności przysługuje prawo do Internetu, należy najpierw określić, jak będzie rozumiane pojęcie pozbawienia wolności i pojęcie Internetu.

Trzeba wskazać, że w polskim systemie prawnym pojęcie pozbawienia wolności zostało określone w art. 4 ust. 2 *Protokołu Fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania* przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. nr 30, poz. 192). W myśl tego przepisu „pozbawienie wolności oznacza jakąkolwiek formę zatrzymania lub uwięzienia bądź umieszczenia osoby w publicznym lub prywatnym miejscu odosobnienia, którego osobie tej nie wolno z własnej woli opuszczać, na mocy polecenia jakiegokolwiek władzy sądowej, administracyjnej lub innej”.

Tak szerokie ujęcie pojęcia pozbawienia wolności obejmuje osoby przebywające w jednostkach penitencjarnych, a także w zakładach poprawczych, schroniskach dla nieletnich, młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, izbach wytrzeźwień, pomieszczeniach dla osób zatrzymanych, domach pomocy społecznej, szpitalach psychiatrycznych.

W niniejszym artykule przez osobę pozbawioną wolności będę rozumiał osobę odbywającą karę pozbawienia wolności, osobę wobec której jest wykonywany środek zapobiegawczy tymczasowego aresztowania oraz osobę ukaraną lub wobec której zastosowano środki przymusu skutkujące pozbawieniem wolności [por. art. 99 § 2 ustawy z 6 czerwca 1997 r. *Kodeks karny wykonawczy* (Dz. U. nr 90, poz. 557, ze zm.)].

Wykonanie kary pozbawienia wolności następuje w myśl przepisów kodeksu karnego wykonawczego (rozdział X) i na podstawie przepisów wykonawczych. Podstawą umieszczenia tymczasowo aresztowanych w zakładach karnych i aresztach śledczych są właściwe przepisy kodeksu postępowania karnego, natomiast przepisami na podstawie których wykonywany jest środek zapobiegawczy – tymczasowe aresztowanie, są przepisy kodeksu karnego wykonawczego (rozdział XV. *Tymczasowe aresztowanie*) i przepisy wykonawcze.

Nie będę określał sytuacji innych osób pozbawionych wolności, np. zatrzymanych, osób wobec których stosowany jest środek zabezpieczający umieszczenia w zakładzie psychiatrycznym, czy nieletnich – wobec których stosowany jest środek wychowawczy czy poprawczy.

Z kolei Internet to „ogólnoświatowa sieć komputerowa, określana również jako sieć sieci. W znaczeniu informatycznym Internet to przestrzeń adresów IP przydzielonych hostom i serwerom połączonym za pomocą urządzeń sieciowych, takich jak karty sieciowe, modemy i koncentratory,

komunikujących się za pomocą protokołu internetowego z wykorzystaniem infrastruktury telekomunikacyjnej¹. Dostęp do Internetu to zatem dostęp do stron internetowych, i wszystkich narzędzi, które są z tym powiązane, np. komunikatorów internetowych, telewizji internetowej czy bankowości internetowej.

I. W ujęciu normatywnym

W pierwszej kolejności wskazać należy, iż przyznanie osobom pozbawionym wolności prawa do Internetu pociąga za sobą obowiązek państwa do zapewnienia tego prawa. Jak wskazuje L. Garlicki „poszczególnym prawom i wolnościom, których podmiotami konstytucja czyni człowieka i obywatela (a czasem też osoby prawne), odpowiadają określone obowiązki po stronie władz publicznych. Obowiązki te przybierać mogą charakter pozytywny (gdy władze publiczne muszą podjąć określone działania czy przedsięwzięcia, by jednostka mogła zrealizować przysługujące jej prawo) lub charakter negatywny (gdy władze publiczne mają obowiązek powstrzymania się od działań przeszkadzających jednostce w korzystaniu z przysługujących jej wolności). Zawsze też jednostce powinna przysługiwać proceduralna możliwość wyegzekwowania dopełnienia tych obowiązków przez władze publiczne². Podobnie uważa W. Zakrzewski, zwracając uwagę, iż „rozwińnięcie praw podstawowych może nadawać im postać: a) praw podmiotowych wyposażonych w wymagalne prawnie roszczenie, b) łącznego z prawem podmiotowym określenia obowiązku władzy publicznej zagwarantowania tego prawa, c) sformułowania w miarę szczegółowych zadań władz publicznych, mających na celu zapewnienie warunków godnego bytu materialnego i kulturalnego jednostek oraz grup społecznych. Obowiązek państwa w tym zakresie dotyczy organów władzy ustawodawczej i wykonawczej i sprowadza się do tworzenia regulacji prawnych oraz podejmowania działań pozaprawnych służących realizacji praw podstawowych³. Żaden przepis prawa powszechnie obowiązującego nie nakłada na zakłady karne i areszty śledcze obowiązku zapewnienia skazanym (ukaranym) dostępu do Internetu, tj. sprzętu

¹ <https://pl.wikipedia.org/wiki/Internet> (dostęp: 5.07.2015).

² L. Garlicki, *Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu*, LIBER, Warszawa 1999, wyd. 3, s. 101-102.

³ W. Zakrzewski, *Zasada wolności i praw człowieka i obywatela*, [w:] *Polskie prawo konstytucyjne*, W. Skrzydło (red.), „Morpol”, Lublin 1999, s. 130.

komputerowego połączonego za pomocą środków łączności przewodowej lub bezprzewodowej z siecią Internet.

Prawa jakie przysługują skazanym określa kkw w art. 102, stanowiąc, że „skazany ma prawo w szczególności do:

- 1) odpowiedniego ze względu na zachowanie zdrowia wyżywienia, odzieży, warunków bytowych, pomieszczeń oraz świadczeń zdrowotnych i odpowiednich warunków higieny,
- 2) utrzymywania więzi z rodziną i innymi osobami bliskimi,
- 3) korzystania z wolności religijnej,
- 4) otrzymywania związanego z zatrudnieniem wynagrodzenia oraz do ubezpieczenia społecznego w zakresie przewidzianym w odrębnych przepisach, a także pomocy w uzyskiwaniu świadczeń inwalidzkich,
- 5) kształcenia i samokształcenia oraz wykonywania twórczości własnej, a za zgodą dyrektora zakładu karnego do wytwarzania i zbywania wykonanych przedmiotów,
- 6) korzystania z urządzeń i zajęć kulturalno-oświatowych i sportowych, radia, telewizji, książek i prasy,
- 7) komunikowania się z obrońcą, pełnomocnikiem, właściwym kuratorem sądowym oraz wybranym przez siebie przedstawicielem, o którym mowa w art. 42,
- 8) komunikowania się z podmiotami, o których mowa w art. 38 § 1,
- 9) zapoznawania się z opiniami, sporządzonymi przez administrację zakładu karnego, stanowiącymi podstawę podejmowanych wobec niego decyzji,
- 10) składania wniosków, skarg i prośb organowi właściwemu do ich rozpatrzenia oraz przedstawiania ich, w nieobecności innych osób, administracji zakładu karnego, kierownikom jednostek organizacyjnych Służby Więziennej, sędziemu penitencjarnemu, prokuratorowi i Rzecznikowi Praw Obywatelskich,
- 11) prowadzenia korespondencji z organami ścigania, wymiaru sprawiedliwości i innymi organami państwowymi, organami samorządu terytorialnego, Rzecznikiem Praw Obywatelskich, Rzecznikiem Praw Dziecka oraz organami powołanymi na podstawie ratyfikowanych przez Rzeczpospolitą Polską umów międzynarodowych dotyczących ochrony praw człowieka”.

Art. 102 kkw określając prawa skazanego czyni to w formie katalogu otwartego, posługując się w tym przepisie sformułowaniem, iż skazany

ma prawo „w szczególności” do określonych działań (np. komunikowania się z obrońcą), czy ma zagwarantowane określone świadczenia (np. odpowiednie wyżywienie ze względu na stan i zachowanie zdrowia). Trzeba jednak zauważyć, że kolejne artykuły kodeksu karnego wykonawczego uszczegóławiają prawa zapisane w art. 102 kkw, np. art. 115 kkw uszczegóławia prawo do opieki medycznej, art. 105 kkw, art. 105a kkw, art. 105b kkw – prawo do utrzymywania więzi z rodziną i osobami bliskimi, czy art. 106 kkw – prawo do korzystania z wolności religijnych. Mając powyższe na uwadze, zauważyć należy, że ustawodawca nie przyznaje skazanym (na podstawie art. 99 § 2 kkw także ukaranym) prawa do korzystania z Internetu.

Przekonuje o tym również brzmienie kolejnych przepisów. W myśl art. 110a § 2 kkw dyrektor zakładu karnego może zezwolić skazanemu na posiadanie w celi sprzętu audiowizualnego, komputerowego oraz innych przedmiotów, w tym także podnoszących estetykę pomieszczenia lub będących wyrazem kulturalnych zainteresowań skazanego, jeżeli posiadanie tych przedmiotów nie narusza zasad porządku i bezpieczeństwa obowiązujących w zakładzie karnym. Zgoda na posiadanie sprzętu komputerowego następuje na mocy uznaniowej decyzji dyrektora jednostki penitencjarnej, zatem nie każdy skazany taki sprzęt uzyska. Posiadanie sprzętu komputerowego w celi mieszkalnej jest tylko uprawnieniem skazanego, a nie jego prawem. Co więcej, posiadanie takiego sprzętu w celi mieszkalnej i tak nie przełoży się na uzyskanie dostępu do Internetu, albowiem art. 110a § 4 kkw wskazuje wprost, że „skazany nie może posiadać, poza depozytem, środków łączności oraz przedmiotów i dokumentów, które mogą stanowić zagrożenie dla porządku lub bezpieczeństwa w zakładzie karnym”.

Z kolei, zgodnie z treścią art. 209 kkw „do wykonywania tymczasowego aresztowania stosuje się odpowiednio przepisy odnoszące się do wykonywania kary pozbawienia wolności, ze zmianami wynikającymi z przepisów” rozdziału XV. Przepisy rozdziału XV kkw wprowadzają pewne dodatkowe gwarancje w zakresie realizacji praw osoby tymczasowo aresztowanej, związane ze stosowaniem środka zapobiegawczego (art. 211 kkw, art. 215 kkw). Art. 211 i 215 kkw uszczegóławiają prawo tymczasowo aresztowanego do informacji i do obrony, zapewniając prawo kontaktu z obrońcą i pełnomocnikami, czy z konsulem w przypadku cudzoziemców, o czym należy tę osobę poinformować.

W zakresie prawa do Internetu wskazać jednak trzeba, że takie prawo im nie przysługuje. Co więcej, wobec tymczasowo aresztowanych

wprowadzony jest zakaz korzystania przez nich ze sprzętu komputerowego i środków łączności. Art. 216 § 1 zdanie drugie kkw stanowi, że „tymczasowo aresztowany nie może posiadać środków łączności, urządzeń technicznych służących do rejestrowania i odtwarzania informacji, sprzętu komputerowego, a także, poza depozytem, przedmiotów i dokumentów, które mogą utrudniać prawidłowy tok postępowania karnego”. Z kolei art. 217c § 1 pkt 2 kkw stanowi, że „tymczasowo aresztowany nie może korzystać z innych środków łączności przewodowej i bezprzewodowej”. Zestawiając oba przepisy dostrzegamy, iż tymczasowo aresztowany nie tylko nie może posiadać własnego sprzętu komputerowego i środków łączności, ale także korzystać z innych (niż aparat telefoniczny) środków łączności będących własnością jednostki penitencjarnej.

Przyjęcie tezy przeciwnej czyniłoby bezprzedmiotowym uprawnienie organów dysponujących i organów wykonujących tymczasowe aresztowanie do kontroli korespondencji. Zgodnie z art. 217a § 1 kkw „zatrzymanie, cenzury lub nadzoru korespondencji tymczasowo aresztowanego dokonuje organ, do którego dyspozycji tymczasowo aresztowany pozostaje, chyba że organ ten zarządzi inaczej”. Także dyrektor aresztu śledczego lub zakładu karnego może podjąć taką decyzję (art. 217a § 2 kkw). W stosunku do skazanych kontrola korespondencji dokonywana jest obligatoryjnie (art. 90 pkt 8 kkw) bądź fakultatywnie (art. 91 pkt 10, art. 105 § 4 kkw). Definicje nadzoru, cenzury i zatrzymania korespondencji wskazują art. 242 § 6-8 kkw.

Przyjęcie, że osoby pozbawione wolności przebywające w jednostkach penitencjarnych mają prawo do Internetu skutkowałoby potrzebą zmian przepisów obligujących organy wykonujące karę pozbawienia wolności bądź środek zapobiegawczy do zapewnienia odpowiednich warunków do realizacji tego prawa, a także przepisów regulujących posiadanie sprzętu i środków łączności. Dodatkowo należałoby także dokonać zmian w przepisach w zakresie kontroli korespondencji, albowiem korzystanie z Internetu daje możliwość prowadzenia szerokiej korespondencji, tak jeżeli chodzi o wiadomości tekstowe (e-mail), jak też porozumiewanie na odległość za pomocą komunikatorów internetowych.

Byłoby to niezbędne także ze względu na regulacje konstytucyjne, albowiem w myśl art. 49 *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej* z 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. nr 78, poz. 483, ze zm.) „zapewnia się wolność i ochronę tajemnicy komunikowania się. Ich ograniczenie może nastąpić jedynie w przypadkach określonych w ustawie i w sposób w niej określony”.

II. W ujęciu międzynarodowym

O prawie do Internetu nie wspominają dokumenty i zalecenia międzynarodowe, które skupiają się na prawach osób pozbawionych wolności, tj. *Wzorcowe Reguły Minimum Postępowania z Więźniami*⁴, jak również *Rekomendacja Rec (2006)2 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich Rady Europy Europejskie Reguły Więzienne*⁵, gdyż pierwszy z dokumentów powstał w czasach, w których sieć Internet nie istniała, drugi zaś, jak można sądzić, nie uznał, aby było to zagadnienie na tyle ważne, że należy o nim wspominać. W stosunku do *Europejskich Reguł Więzennych* można próbować doszukiwać się tego prawa w regule 24.1, która stanowi, że „więźniowie mają prawo porozumiewania się, tak często jak jest to możliwe, poprzez listy, telefon lub inne formy komunikacji z ich rodzinami oraz z innymi osobami oraz przedstawicielami organizacji zewnętrznych oraz do odwiedzin tych osób”. Trzeba jednak dostrzec, że w przywołanej regule chodzi o możliwość komunikowania się, do czego Internet może być użyty (np. Skype), niemniej jednak jego zasadniczą rolą jest udostępnianie informacji i usług.

III. W ujęciu orzecznictwym i doktrynalnym

Prawo do Internetu było zagadnieniem, które stało się przedmiotem rozważań jurysprudencji w zakresie, w jakim dotyczy dostępu do określonych stron internetowych, tj. Biuletynu Informacji Publicznej (BIP). W myśl art. 8 ust. 1 ustawy z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. z 2015 r., poz. 2058) „tworzy się urzędowy publikator teleinformatyczny – Biuletyn Informacji Publicznej – w celu powszechnego udostępniania informacji publicznej, w postaci ujednoczonego systemu stron w sieci teleinformatycznej, zwany dalej „Biuletynem Informacji Publicznej””. Zawartość stron internetowych oznaczonych jako BIP określa rozporządzenie ministra spraw wewnętrznych i administracji z 18 stycznia 2007 r. w sprawie Biuletynu Informacji Publicznej (Dz. U. nr 10, poz. 68).

⁴ Przyjęte w Genewie w 1955 r. przez I Kongres Narodów Zjednoczonych w sprawie Zapobiegania Prześiępczości i Postępowania ze Sprawcami Prześiępcstw i zatwierdzone przez Radę Społeczno-Gospodarczą w rezolucji 663C (XXIV) z 31.07.1957 r. oraz 2076 (LXII) z 13.05.1977 r.

⁵ Przyjęte przez Komitet Ministrów 11.01.2006 r. na 952 posiedzeniu delegatów.

W wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z 21 czerwca 2012 r. (sygn. akt I OSK 730/12) sąd wskazał, że osoba pozbawiona wolności i przybywająca w zakładzie karnym nie może być uznana za osobę pozbawioną systemowo dostępu do informacji publicznej przez pozbawienie dostępu do Internetu, a przez to Biuletynu Informacji Publicznej⁶.

W orzeczeniu wcześniejszym, tj. z 30 maja 2012 r. (sygn. akt I OSK 481/12), Naczelny Sąd Administracyjny przyjął z kolei, że „nie można podzielić więc stanowiska, iż przychylenie się dyrektora zakładu karnego do wniosku osoby skazanej o umożliwienie dostępu do Internetu jest uzależnione wyłącznie od jego dobrej woli, skoro osoba ta może dochodzić swoich racji w sposób przewidziany w powołanych przepisach kodeksu karnego wykonawczego i w trybie określonym w rozporządzeniu ministra sprawiedliwości z 13 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobów załatwiania wniosków, skarg i prośb osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. nr 151, poz. 1467). Z tego powodu wniosek o wystosowanie pytania prawnego do Trybunału Konstytucyjnego nie mógł zostać uwzględniony przez sąd, skoro obowiązujące przepisy prawne nie pozbawiają w sposób bezwzględny dostępu do Internetu osób osadzonych w zakładzie karnym”.

Wyżej wskazane orzeczenia Naczelnego Sądu Administracyjnego formułują błędną tezę, iż osoby pozbawione wolności nie są pozbawione dostępu do Internetu, przy czym nie biorą pod uwagę przepisów ograniczających lub zabraniających posiadania sprzętu komputerowego i/lub środków łączności, nadto również nie wskazują norm prawnych, które obliowałyby administrację zakładów karnych i aresztów śledczych do udostępniania tym osobom Internetu⁷.

Niektóre tezy zawarte w wyroku NSA z 30 maja 2012 r. (sygn. akt I OSK 481/12) zostały sformułowane w poprzedzającym go wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z 11 stycznia 2012 r. (II SAB/Wa 252/11), chociażby ta, że „skoro ze względu na użyte w przepisie art. 102 kkw sformułowanie „w szczególności”, nie wskazuje się na zamknięty

⁶ Krytyka powyższego rozstrzygnięcia i przedstawionej tezy, zob. M. Mazur, *Glosa do wyroku NSA z 21.06.2012 r.*, I OSK 730/12, „Przegląd Sądowy” 2015, nr 3, s. 139-148; Lex nr 250877.

⁷ Na brak możliwości dostępu do Internetu wskazuje w jednym ze swoich pism także Helsińska Fundacja Praw Człowieka, która popierała starania skazanego do posiadania w celi mieszkalnej sprzętu komputerowego. W swoim piśmie z 8.12.2008 r. do dyrektora zakładu karnego wskazywała, że „nie wymaga również komentarla, iż obecność sprzętu komputerowego w celi, w której nie ma technicznych możliwości dostępu do Internetu (brak sprzętowych modułów dostępowych do Internetu, takich jak modem kablowy, moduł bezprzewodowy WiFi, moduł bluetooth, port podczerwieni) nie powinno w żaden sposób naruszać bezpieczeństwa i porządku w zakładzie karnym”. <http://www.hfhrpol.waw.pl/interwencja/newsflash/czy-wiezien-ma-prawo-do-komputera-w-celi.html> (dostęp: 5.07.2015).

katalog praw skazanego, to może on również korzystać, na zasadach obowiązujących w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności, z dostępu do Internetu”⁸. Teza, która jest prawdziwa tylko w części pierwszej, tj. że katalog praw skazanego zawarty w art. 102 kkw jest otwarty, została niestety już powtórzona w doktrynie i wyciągnięto z nich wnioski, że skazany ma prawo do Internetu⁹. Poza wskazanym poglądem trudno znaleźć inne publikacje naukowe odnoszące się do tego zagadnienia.

IV. W ujęciu praktycznym

Ostatnie ujęcie ma na celu pokazanie sytuacji faktycznej, tj. zestawienia wyżej omówionych norm prawnych z praktyką wykonywania kary pozbawienia wolności i tymczasowego aresztowania. Trzeba wyjaśnić, że obecnie dostęp osób pozbawionych wolności do Internetu to dostęp do kilku stron BIP oraz e-sądu. Jak wskazano w dokumencie rzecznika praw obywatelskich, „skazani mają obecnie dostęp jedynie do BIP Służby Więziennej, Ministerstwa Sprawiedliwości, Rzecznika Praw Obywatelskich oraz stron internetowych Rządowego Centrum Legislacji i e-sądu”¹⁰. Ten ograniczony dostęp dotyczy tylko osób skazanych, z wyłączeniem tymczasowo aresztowanych, ze względu na zapis art. 217c § 1 pkt 2 kkw. Należy wyjaśnić, iż w ocenie RPO umożliwienie skazanym korzystania z wybranych stron internetowych BIP to krok w dobrym kierunku, jednak nie rozwiązuje sytuacji w sensie normatywnym, albowiem „prawo do informacji publicznej osób pozbawionych wolności powinno obejmować dostęp do wszystkich stron BIP, bądź powinno być zagwarantowane w inny – określony w ustawie – sposób. RPO rozważy skierowanie wniosku do Trybunału Konstytucyjnego w tej sprawie”¹¹.

W praktyce pojawił się problem wiedzy osadzonych na temat uruchomienia stanowisk komputerowych z dostępem do wyżej wymienionych stron internetowych, dlatego też rzecznik praw obywatelskich w wystąpieniu z 24 października 2014 r. zwrócił się do dyrektora generalnego

⁸ LEX nr 1107701.

⁹ J. Potulski, [w:] *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, J. Lachowski (red.), C.H. Beck, Warszawa 2015, s. 434.

¹⁰ *Raport Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji w roku 2014*, „Biuletyn RPO” 2015, nr 4, s. 20; <https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/BIULETYN%20RZECZNIKA%20PRAW%20OBYWATELSKICH%202015%2C%20nr%204%20%20C5%B9R%C3%93D%C5%81A.pdf> (dostęp: 5.07.2015).

¹¹ *Ibidem*, s. 21.

Służby Więziennej o rozważenie potrzeby zintensyfikowania działań zmierzających do zorganizowania we wszystkich jednostkach penitencjarnych stanowisk komputerowych z dostępem do wybranych stron internetowych i umożliwienie wszystkim skazanym korzystania z nich. W odpowiedzi z 26 listopada 2014 r. dyrektor generalny Służby Więziennej poinformował, że w drugim kwartale 2014 r. dokonano rekonfiguracji usługi „Internet dla osadzonych”, umożliwiając osadzonym dostęp do stron internetowych Biuletynu Informacji Publicznej oraz Rządowego Centrum Legislacji. Jak wynika z zebranych danych, we wszystkich jednostkach penitencjarnych takie stanowiska zostały uruchomione¹².

Służba Więzienna korzystając z możliwości, jakie daje Internet i komunikatory internetowe, wprowadziła do jednostek penitencjarnych możliwość posługiwania się nimi dla niektórych osadzonych. Jak wynika z przytoczonego dokumentu rzecznika praw obywatelskich „przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji wysoko oceniają możliwości utrzymywania przez skazanych dodatkowych kontaktów z bliskimi za pomocą komunikatora internetowego Skype. Program wprowadzający tę dodatkową formę kontaktu ze światem zewnętrznym realizowany był pilotażowo od kwietnia 2014 r. w kilkunastu jednostkach penitencjarnych, a obecnie jest on dostępny we wszystkich placówkach. Zgodnie z jego założeniami preferencje w korzystaniu ze Skype’a mają cudzoziemcy przebywający w polskich jednostkach penitencjarnych oraz ci, których rodziny zamieszkują na terenie Polski lub za granicą, w odległości uniemożliwiającej systematyczny kontakt bezpośredni z osadzonymi. Ze względu na dużą funkcjonalność tej formy komunikacji przedstawiciele KMP popierają jej rozwój, tak aby była ona dostępna także dla innych niż wymienione grup skazanych”¹³.

Z faktu zatem, iż Służba Więzienna udostępniła w ograniczonym zakresie internetowe strony BIP kilku instytucji i komunikator internetowy Skype oraz e-sąd, nie można wyciągać wniosku, że od tego momentu skazani czy ukarani nabyli prawo do Internetu, albowiem działania Służby Więziennej należy rozpatrywać raczej w kategorii dobrych praktyk, do których nie jest zobligowana normatywnie, a które podejmuje, aby wykonywanie kary pozbawienia wolności było bardziej humanitarne.

¹² Por. <http://www.sprawy-generalne.brpo.gov.pl/szczegoly.php?pismo=251544> (dostęp: 5.07.2015).

¹³ *Raport Rzecznika Praw Obywatelskich*, op. cit, s. 23.

Wnioski

W niektórych państwach europejskich więźniowie mają dostęp do Internetu, np. w Szwecji¹⁴ czy Norwegii¹⁵, czy też prawo do korzystania z rozwiązań, które daje Internet (wirtualne widzenia w Szkocji). W ograniczonym zakresie także we Francji.

Kontakt ze światem przez Internet jest niezmiernie ważny, ponieważ na pewno umożliwi łatwiejszy powrót do społeczeństwa¹⁶, może jednak zostać wykorzystany w sposób który nie jest pożądany, np. do ściągania nielegalnych filmów, muzyki, dziecięcej pornografii itp.¹⁷

Jak wskazano wyżej, w Szkocji wprowadzono tzw. wirtualne widzenia jako odpowiedź na potrzebę zapewnienia widzenia osobom, które ze względu na dużą odległość nie mogłyby odwiedzać bliskich w więzieniu¹⁸.

W ograniczonym zakresie osobom pozbawionym wolności udostępniono Internet we Francji, gdzie „w 2007 r. Minister Sprawiedliwości zdecydował się na wprowadzenie eksperymentalnego rozwiązania, pozwalającego osadzonym na nadzorowany dostęp do Internetu. Jego celem było „przełamanie cyfrowego wykluczenia osadzonych, a także walka z panującym wśród nich analfabetyzmem”. Eksperyment ten został określony mianem „cyfrowych podstaw”. Obecnie swoim zasięgiem objął siedem więzień (dla młodocianych, kobiet i mężczyzn). W więzieniach tych osadzeni mogą, po zweryfikowaniu przez dyrektora więzienia, ćwiczyć korzystanie z Internetu, oglądać różnorodne, wcześniej wybrane strony internetowe. Udostępnia się im przede wszystkim witryny prowadzone przez podmioty publiczne, na których mogą znaleźć informacje o prawach socjalnych, ofertach pracy, sposobach uzyskania mieszkania a także strony informacyjne, tj. Wikipedia. Osadzeni mają przy tym możliwość interakcji w sieci, wysyłania e-maili jedynie pod nadzorem. Kiedy nie

¹⁴ J. Giziński, *Z braku więźniów Szwedzi zamykają więzienia*, <http://www.rp.pl/artukul/1064251.html>, (dostęp: 5.07.2015).

¹⁵ Bastøy (więzienie), [https://pl.wikipedia.org/wiki/Bast%C3%B8y_\(wi%C4%99zienie\)#cite_note-24](https://pl.wikipedia.org/wiki/Bast%C3%B8y_(wi%C4%99zienie)#cite_note-24), (dostęp: 5.07.2015).

¹⁶ Taką argumentację przedstawiają również zwolennicy udostępnienia więźniom w Wielkiej Brytanii dostępu do Internetu. Por. http://www.emito.net/wiadomosci/wielka_brytania/prison_reform_trust_chce_zeby_wiezniowie_mieli_kontrolowany_dostep_do_internetu_ma_to_pomoc_w_ich_resocjalizacji_1513894.html (dostęp: 5.07.2015).

¹⁷ Zob. negatywne doświadczenia zakładów karnych w Nadrenii Północnej-Westfalii, <http://www.dw.com/pl/wi%C4%99zie%C5%84-na-facebooku-internet-za-kratkami-jest-tabu/a-16967050> (dostęp: 5.07.2015).

¹⁸ Por. M. Crétonot, *Od krajowych praktyk po europejskie standardy: dobre praktyki więzienne*, Europejskie Obserwatorium Więzień. Standardy pozbawienia wolności w Unii Europejskiej, s. 18 i 27.

ma przy nich strażnika nie wolno korzystać im z klawiatury. „Cyfrowe podstawy” są również używane jako element edukacji. Osadzeni mogą ćwiczyć online zadania z matematyki czy języka francuskiego na stronach polecanych im przez szkolnych wykładowców. Mogą także ćwiczyć obsługę edytora tekstów, arkusza kalkulacyjnego, a także umiejętność sporządzania CV¹⁹.

Internet, jeżeli jest dobrze wykorzystywany, na pewno daje możliwość rozwoju, z drugiej jednak strony daje możliwość nadużyć. Z tego powodu, mając na uwadze porządek i bezpieczeństwo w jednostkach penitencjarnych, nie można pozostawić tej formy komunikacji i wymiany informacji bez nadzoru, i być może umożliwić osobom pozbawionym wolności dostęp jedynie off-line. Trzeba pamiętać, że tak jak w świecie poza więzieniem użytkownicy sieci są narażeni na liczne zagrożenia (cyberprzestępczość), tak i więźniowie mogą być na nie narażeni, ponadto sami mogą być ich sprawcami.

Wydaje się, iż to na co *de lege ferenda* ustawodawca powinien zgodzić się – to nadzorowany dostęp do wybranych stron internetowych i nauka korzystania z tej formy komunikacji i wymiany informacji, tak aby nie prowadzić do wykluczenia cyfrowego tych osób. W polskim porządku prawnym nie przysługuje jednak osobom pozbawionym wolności prawo do korzystania z Internetu, którego realizacji mogliby domagać się, korzystając z przysługujących im środków prawnych, tj. skargi do organów wykonujących karę czy środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania, czy skargi do organów ochrony prawa (np. rzecznika praw obywatelskich).

¹⁹ Por. *ibidem*, s. 9.

Bibliografia

Literatura:

- Crétonot M., *Od krajowych praktyk po europejskie standardy: dobre praktyki więzienne*, Europejskie Obserwatorium Więzień. Standardy pozbawienia wolności w Unii Europejskiej.
- Garlicki L., *Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu*, LIBER, Warszawa 1999.
- Giziński J., *Z braku więźniów Szwedzi zamykają więzienia*, <http://www.rp.pl/arttykul/1064251.html>, (dostęp 5.07.2015).
- Mazur M., *Glosa do wyroku NSA z 21.06.2012 r.*, I OSK 730/12, „Przegląd Sądowy” 2015, nr 3; Lex nr 250877.
- Potulski J., [w:] *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, J. Lachowski (red.), Wyd. C.H. Beck, Warszawa 2015.
- Zakrzewski W., *Zasada wolności i praw człowieka i obywatela*, [w:] *Polskie prawo konstytucyjne*, W. Skrzydło (red.), „Morpol”, Lublin 1999.

Akty prawne:

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz. U. nr 78, poz. 483 ze zm.).
- Protokół Fakultatywny do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku 18.12.2002 r. (Dz. U. z 2007 r. nr 30, poz. 192).
- Rozporządzenie ministra spraw wewnętrznych i administracji z 18.01.2007 r. w sprawie *Biuletynu Informacji Publicznej* (Dz. U. nr 10, poz. 68).
- Ustawa z 6.06.1997 r. *Kodeks karny wykonawczy* (Dz. U. nr 90, poz. 557, ze zm.).
- Ustawa z 6.09.2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. z 2015 r., poz. 2058)

Źródła internetowe:

- <https://pl.wikipedia.org/wiki/Internet> (dostęp: 5.07.2015).
- <http://www.hfhrpol.waw.pl/interwencja/newsflash/czy-wiezien-ma-prawo-do-komputera-w-celi.html> (dostęp: 5.07.2015).
- Raport Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji w roku 2014*, „Biuletyn RPO” 2015, nr 4; <https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/BIULETYN%20RZECZNIKA%20PRAW%20OBYWATELSKICH%202015%2C%20nr%204%20%2C%20B9R%20%20C3%93D%20%20C5%81A.pdf> (dostęp: 5.07.2015).

<http://www.sprawy-generalne.brpo.gov.pl/szczegoly.php?pismo=251544> (dostęp: 5.07.2015).

[https://pl.wikipedia.org/wiki/Bast%C3%B8y_\(wi%C4%99zienie\)#cite_note-24](https://pl.wikipedia.org/wiki/Bast%C3%B8y_(wi%C4%99zienie)#cite_note-24), (dostęp: 5.07.2015).

http://www.emito.net/wiadomosci/wielka_brytania/prison_reform_trust_chce_zeby_wiezniowie_mieli_kontrolowany_dostep_do_internetu_ma_to_pomoc_w_ich_re-socjalizacji_1513894.html (dostęp: 5.07.2015).

<http://www.dw.com/pl/wi%C4%99zie%C5%84-na-facebooku-internet-za-kratkami-jest-tabu/a-16967050> (dostęp: 5.07.2015).